ناسیۆنالیزمی بە مەترسیمان نییە.. وەرگێڕانی بە کوردی: کاوە عومەر

دیمانەی بانگەوازی شۆڕش(ندای انقلاب)لەگەڵ حەمید تەقوایی

بانگەوازی شۆڕش: لەو وتارەکدا کە سەبارەت بە بارودۆخی سیاسی ئێران و شۆڕشی خەڵک پێشکەشت کرد، لەو بەشەی کە پەیوەندی بە پرسیارەکانەوە هەیە، ڕەخنەت لە هەندێک دەمارگیری ناسیۆنالیستی گرت، لەوانە ڕۆڵ و پێگەی کوروش پاشای هەخامەنشی. بەگشتی بابەتی وتارەکەت زۆر پێشوازی لێکرا و بەتایبەتی لە پەیوەندی لەگەڵ کێشەشدا کاردانەوەی جیاوازی لێکەوتەوە. هەندێک کەس پرسیاریان کردووە کە ڕەخنەگرتن لە دەمارگیری ناسیۆنالیستەکان یان مامەڵەکردن لەگەڵ کێشەکەش دەتوانێت چ ڕۆڵێکی هەبێت لە خەباتی ئێمەی گەلی ئێران لەدژی کۆماری ئیسلامیدا؟

حەمید تەقوایی: نامانەوێت دین بەوات و پاشا پەرستی و خان پەرستی جێگەی بگەرێتەوە. مێژووی سەد ساڵەی ئێران ملکەچی بزووتنەوە مەزهەبی و ناسیۆنالیستیەکان بووە و زۆرتریش تێکەڵەی ئەم دووانە بووە و لە شۆڕشی دەستوورەوە تا ئەمڕۆ دیکتاتۆری لە دوای دیکتاتۆری سیاسەتی سەرکوتگەرانەیان بە تابەی نەتەوەیی و مەزهەبی پاساو داوە. دەبێت ئەم خولە خراپە بوەستێنرێت. ئێمە دژی ئەم ڕەوتە دەوەستین، بەڵام هێزە نەتەوەیی و ئایینییەکانی ئۆپۆزسیۆن دەیانەوێت ئەم پرۆسەی پاشەکشەیە بەردەوام بێت. یەکێکیان ئایەتوڵڵا مونتەزەری وەک باوکی مافی مرۆڤ دەناسێت و ئەوی دیکەیان “کۆڕشی کەبیر”. ئەمە ئەرکی سەرشانمانە کە ئەم هەوڵانە ئاشکرا بکەین، پێشوەختە و تابەی نەتەوەیی و ئایینی شکست پێبهێنین و بە ڕوونی و بە مەرج بەرگری لە مرۆڤ و مرۆڤایەتی و خواستی کۆمەڵگەیەکی ئینسانیی و ئازاد و یەکسان و ئاوەدان پێکبهێنین، کۆمەڵگایەکی دوور لە دەمارگیری ناسیۆنالیستی و ئایینی. وە هەر تابەیەک و شتی پیرۆزی تر بیکەینە ئاڵای شۆڕشی خەڵک.

بانگەوازی شۆڕش: بەڕای ئێوە ئەرکی لایەنێکی سیاسیە کە هەڵوەستی لەمەڕ ڕووداوە مێژووییەکان بەتایبەت ڕابردوو ڕابگەیەنێت، یان دەبێ ئەمە بابەتی لێکۆڵینەوەی لێکۆڵەران بێت؟

حەمید تەقوایی: ئەگەر پرسەکە تەنها لێکۆڵینەوەیەکی ئەکادیمی بێت لە ڕووداوێک، بەدڵنیاییەوە لە چوارچێوەی کاری توێژەراندا دەبێت،

بەڵام بەگشتی بزووتنەوە و لایەنە سیاسییەکان ڕووداوە مێژووییەکان وەک فاکتەری سیاسی بەکاردەهێنن. بۆ نموونە ناونانی کۆرەش بە “دامەزرێنەری مافی مرۆڤ” و “یەکەم پارێزەری مافی مرۆڤ” و هتد، تەنیا هەڵوێستێکی مێژوویی نییە، بەڵکو هەوڵێکی سیاسییە، چونکە لە ژێر ئاڵای مافی مرۆڤ، دەمارگیری ناسیۆنالیستی، پاشایەتی، ئێرانیزم، و تەنانەت ڕەگەز پەرستنی خراپ هەروەک چۆن باوەڕبوون بە کۆمەڵگای سەدری ئیسلام و کۆمەڵگەی “عەدل عەلی” و هتد تەنیا بابەتێکی مێژوویی-لێکۆڵینەوە نییە، بەڵکو ئامرازێکی سیاسی هێزە ئیسلامییەکانە، لە حکومەت و لە ئۆپۆزیسیۆندا، بۆ پاراستن و مسۆگەرکردنی دەسەڵاتی خۆشیان و زاڵ کردنی سیستم و حکومەتی ئیسلامی بەسەر کۆمەڵگادا. باوەڕ بوون بەجۆری مافی مرۆڤی “کۆرەش کەبیر” یش هەروەها هەوڵێکی سیاسییە بۆ بەهێزکردن و پاڵنانی ناسیۆنالیزمی ئێرانی و ئاریانیزم و پاشایەتی لە کۆمەڵگادا. ئەوان دەیانەوێت مۆدێلێکی کۆنەوهاوردوی ١٤٠٠ ساڵ لەمەوبەر بگۆڕن بە مۆدێلێکی تری کۆنەوهاوردوو، ئەم مۆدێلە لە سەردەمی کۆیلایەتی ٢٥٠٠ ساڵ لەمەوبەر. ئەمە سیاسەتێکی کۆنەپەرستانەیە کە پێویستە لە ڕووی سیاسییەوە مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت. بەبێ گوێدانە بەچوونی توێژەران – ئێستا مشتومڕێک هەیە کە ئایا ئەو تابلۆتەی کە دەگێڕنەوە بۆ کوروش راستەقینە یان ساختەیە و هتد – لە ڕوانگەی سیاسییەوە، وەڵامەکەمان ڕوونە: کەسێک کە بەڕاستی لەگەڵ مافی مرۆڤدا بێت، ناتوانێت مرۆڤایەتی دابەزێنێت بۆ ڕابردوو. سەدە و هەزارانی ڕابردوو ناتوانێت مۆدێل و ئایدیای مرۆڤایەتی بێت لە سەدەی بیستەمدا بۆ چێژوەرگرتن لە ژیانێکی شایستەی مرۆڤی ئەمڕۆ. ئەوان بە لکاندنی مافی مرۆڤ بە “کۆرەش کەبیر”ەوە، گەشە بە مافی مرۆڤ نادەن، ناسیۆنالیزم و دەمارگیری نەتەوەیی بەهێز دەکەن و ئەمەش ئامانجی ئەوانە. وەک لە وتارەکەدا ئاماژەم پێکرد، لەمەودوا بەیارە “بناغەی مافی مرۆڤ”یش زیاد بکرێت بۆ شەرەفی “نەتەوەی دێرین”ی ئێران و مافی شانازیکردن، بۆ نموونە “عەرەبەکان کە چەقەڵ دەخۆن”! ئەمە بەرگری لە مافی مرۆڤ نییە، دژ بە مرۆڤایەتییە!

بانگەوازی شەش: زۆر کەس هەن دەڵێن ئەمە نیشتمانمان خۆش دەوێت. ئایا پێویستە ئەمە بە هەستی ناسیۆنالیستی هەژمار بکرێت؟ هەروەها هەندێك كەس دەڵێن ناسیۆنالیزم لە ئاستە گونجاوەکەیدا هیچ هەڵەیەکی تێدانییە و جۆری توندڕەوەکەی قبووڵ ناکەین. ڕات چییە لەسەر ئەم حاڵەتانە؟ لە بنەڕەتدا پێناسەی سیاسی بۆ ناسیۆنالیزم چییە؟

حەمید تەقوایی: بەرژەوەندی و خۆشەویستی بۆ شوێنی لەدایکبوون و شوێنی گەشەکردن و ژیان لە بنەڕەتدا جیاوازە لە ناسیۆنالیزم.

یەکەمیان کار و هەستێکی تەواو سروشتی و مرۆییە کە بە درێژایی مێژووی کۆمەڵگاکان بوونی هەبووە و بوونی دەبێت، دووەمیان ئایدیۆلۆژیای چینێکی دیاریکراو، چینی سەرمایەدارییە، کە لە سەردەمی هاوچەرخدا بەرزبووەتەوە، لە چەند ساڵی ڕابردوودا سەد ساڵە. چینێک کە دوای شۆڕشە پیشەسازییەکانی سەدەی هەژدەهەم دەسەڵاتی بەدەستهێنا - سەرەتا لە ئەوروپا و دواتر لە هەموو جیهاندا - و لە ڕووی سیاسی و ئابوورییەوە زاڵ بوو بەسەر هەموو کۆمەڵگاکاندا. لەم قۆناغەدا ئێمە شاهیدی دابەزین و خراپبوونی کۆمەڵگاخێڵەکی و پاشایەتییەکانی سەردەمی سەدەی ناوەڕاست و فراوانبوونی نەتەوەسازی و دەوڵەت سازی و دروستکردنی حکومەتی نەتەوەیی و دەوڵەتین و ئەمەش بەشێکە لە پرۆسەی چینی سەرمایەداری زاڵبوون بەسەر بازاڕی کار و کاڵادا لە ناوچەیەکی جوگرافی دیاریکراودا، واتە خودی وڵاتەکە.، و لە کێبڕکێدا لەگەڵ سەرمایەدارەکانی وڵاتانی دیکە. ناسیۆنالیزم ئەوسەخانی فیکری-ئایدیۆلۆژییە کە لەگەڵ ئەم قۆناغەدا گونجاوە. ناسیۆنالیزم ئەمڕۆ ئەو کارە دەکات کە ئایین و کەنیسە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا کردیان. ناسیۆنالیزم واتە پەردەپۆشکردنی هەڵاواردنی چینایەتی و سیمای چینایەتی حکومەت و سیستەمی سیاسیی ئێستا لە ژێر ئاڵای نەتەوە و میللەت و دانانی بەرژەوەندی کەمینەی مفتەخۆری دەسەڵاتدار وەک بەرژەوەندی وڵات و بەرژەوەندی میللەت و زۆرینەی خەڵک. ڕەنگی ناسیۆنالیزم لەبەردایە. ئەمە ڕەنگ و ڕیشەی ئەو باوەڕەیە کە میللەتی خۆی لەسەرو ئەوانی ترەوە دەبینێت، هەروەها بنەمای ئەو باوەڕەیە کە "هونەر تەنها بەلای ئێرانییەکانەوەیە و بەس". ناتوانێت دەماگیری و شانازیی نەتەوەیی بەشێک بێت لە هەستی خۆشەویستی بە شوێنی ژیانی مرۆڤ - چونکە هەرکەسێک لەم هەستەدا لەدایک بووبێت یان گەورە بووبێت هاوبەشی ئەم هەستە دەبێت - بەڵام بەشێکی جیانەکراوەی ناسیۆنالیزمە. ئەمە ناسیۆنالیزمی بەلایەن و دادپەروەرانەمان نییە. ئینسان دۆستی و ناسیۆنالیزم ڕێگەرن لەبەردەم یەکەیزیدا. مرۆڤێک کە بەقەد خەڵکی وڵاتەکەی خۆی هەموو خەڵکی جیهان و هەموو "نەتەوەکان" و هەموو "بێگانە" و هەموو "غەریبەکانی" خۆش بوێت، بە پێی پێناسەکە ناسیۆنالیست و نیشتمانپەروەر نییە. به پێچه وانه وه ته نانه ت ده توانێت له بارودۆخی جددیدا، بۆ نموونه له کاتی جه نگدا، وه ك خیانه تکار و خیانه تکارێکی نیشتمان، شایستەی توندترین سزای بێت.

بە دڵنیاییەوە لە نێو ناسیۆنالیستەکاندا، وەک مرۆڤە ئایینییەکان، سپێکتریمی(تەیف)ی توندڕەو و ناتوندڕەو دەدۆزرێتەوە، بەڵام تەنانەت جوانکراوترین ناسیۆنالیستەکانیش خۆیان و میللەتەکەیان

بەجیاواز تر دەبینن. وەک موسڵمانێک لە هەر حاڵەتێکدا ئایینەکەی بە باڵاتر دەزانێت لەو کەسانەی کە باوەڕیان بە ئایینەکانی تر هەیە و لە کافرەکان باڵاتر دەزانێت. ناسیۆنالیزم، بە پێناسە، بە واتای لەپێشتردانانی 'هاوڵاتیان"ی خۆی بەسەر ئەوانی دیکەدا. وەک چۆن ئیسلام (و هەر ئایینێکی تر) بە واتای باشتردانانی ئایینەکەی خۆتە بەسەر ئەوانی تردا. جیاوازییەکەی ئەوەیە کە دەتوانرێت ئایینەکە بگۆڕدرێت یان بە تەواوی جێبهێڵرێت، بەڵام شوێنی لەدایکبوون ناگۆڕدرێت. نەتەوەیی وەک ڕەگەز و نەژاد هەر لە ئەوڕۆوە لە ناوچاوانی خەڵک هەڵکەندراوە و هیچ دەربازبوونێکیان لە نییە. هەر لەبەر ئەم هۆکارەش دەبێت ئەم بیروباوەڕە و دەمارگیرییە دژە مرۆڤانە بنبڕ بکرێت بە ئەوەی ئازادی بەدەست بهێنرێت، ناتوانرێت ئەوانە بخرێتە لاوە.

خاڵێکی دیکە کە پێویستە جەختی لەسەر بکەمەوە ئەوەیە کە تەنانەت لە لەبارترین شێوەی خۆیدا ناسیۆنالیزم بە ڕەگەزپەرستی و باوەڕ بە باڵادەستی ڕەگەزی پیس بووە. ئێرانیزم و ئاریایزم زۆر شت لە یەک دەچن. من لە وتارەکەی گوتەنبەرگدا ئاماژەم بەوە کرد کە ئەو کەسەی شانازی بە کۆڕەش کەبیرەوە دەکات لە ڕاستیدا خۆی بە یەکێک لە نەوەکانی و بە خوێن و ڕەگەزەکەی دەزانێت. نەسەبی زۆر کەس کە لە ئێران لەدایک بوون دەگەڕێتەوە بۆ ئەسکەندەر و عومەر و جەنگیز و تەیمور و عەرەب و تورک و مەغۆل و فەتحکەرانی تاتار، بەڵام نەسەبی ناسیۆنالیستی بە کوروش و داریۆس کۆتایی دێت! "ئاری" بوون بە ناسیۆنالیستەکان هەمان پێگەی "سید" بوونی هەیە بە موسڵمانانی شیعە! تەنانەت لە نێو هاونیشتمانیانی ئێرانیشدا فارسەکان لە باقی جیان، عەمامی ڕەش لەبەر دەکەن و ئەوانی تر عەمامی سپی لەبەر دەکەن!

بەڕای من نە ئیسلامی باشمان هەیە و نە ناسیۆنالیزمی باش! ناتوانرێت بە ئاڵای ناسیۆنالیزم و ئایین بەرگری لە مافی مرۆڤ و شارستانییەتی مرۆڤ و کەرامەت و ئازادی و خۆشگوزەرانی مرۆڤ بکرێت، هەرچەندە شل و میانەڕەو بێت. بەپێچەوانەوە دەتوانرێت بەرگری لە مرۆڤایەتی و ئازادی و ڕزگاری کۆمەڵگا بکرێت تەنها بە ڕەخنەگرتن لە ئایین و بە ڕەخنەگرتن لە ناسیۆنالیزم و بە ڕەخنەگرتن لە هەر بیر و باوەڕێک کە لەسەر بنەمای بەها و پیرۆزەکان و تابۆی دابەشکەر لە نێوان مرۆڤەکاندا بنیات بنرێت. بە تایبەت بە ئەوەی لە شەڕی کۆماری ئیسلامی ڕزگارمان بێت، دەبێ ئەو ئاستەنگانە لاببرێن. ڕەخنە و ڕووبەڕووبوونەوەی ئێمە لەگەڵ ناسیۆنالیزم بابەتی ئایدیۆلۆژی و ئەکادیمی نییە، پێویستییەکی سیاسی بە پەلەیە.

٣١ئۆکتۆبەری ٢٠١٣ بڵاوکراوەتەو□ ل□ □ب□اوکراوەی ندای انقلابدا
٣ئۆکتۆبەری٢٠٢٢ وەرگێڕدراو□ ب□ □ کوردی